

Rondetafelgesprek Nationale Omgevingsvisie, 7 maart 2018

meer informatie: Adinda Lodders (06-1288 2887 / alodders@lto.nl) of Herman Litjens (06-2123 2585 / herman.litjens@zlto.nl)

In de Nationale Omgevingsvisie staan de belangrijkste beleidsopgaven met een ruimtelijke impact in Nederland voor de komende jaren. LTO Nederland herkent zich in de benoemde thematische opgaven en ziet kansen voor de land- en tuinbouw om aan elk van deze thema's een bijdrage te leveren.

Boeren en tuinders produceren dagelijks gezond voedsel en mooie bloemen en planten. Zij beheren 70% van alle grond in Nederland en zijn daarmee één van de belangrijkste dragers van het landelijk gebied. Daarnaast kunnen zij een bijdrage leveren aan tal van maatschappelijke vraagstukken, zoals klimaatverandering, biodiversiteit en omgevings- en landschapskwaliteit. De Nederlandse land- en tuinbouw is één van de meest duurzame voedselproducenten ter wereld. Wij danken deze positie aan voortgaande innovatie en kennisontwikkeling. Hiermee kunnen we niet alleen een bijdrage leveren aan wereldwijde voedselzekerheid (als één van de Sustainable Development Goals), maar ook kennis over voedselproductie verder verspreiden.

Omgevingsbeleid moet erop gericht zijn om de kansen die er vanuit de land- en tuinbouw zijn om een bijdrage te leveren aan bijvoorbeeld het klimaatvraagstuk en het verbeteren van de biodiversiteit en omgevingskwaliteit, maximaal te kunnen benutten. Een integrale benadering van het ruimtelijke beleid is daarbij noodzakelijk. Daarnaast moet het omgevingsbeleid gericht zijn de verdere verduurzaming en innovatie in de land- en tuinbouw en de daaraan gekoppelde internationale koploperspositie, te faciliteren.

Erken diversiteit in Nederlandse land- en tuinbouw

Agrarische bedrijven hebben zich in de afgelopen jaren ontwikkeld, niet in de laatste plaats om ook in de toekomst een inkomen uit het bedrijf te kunnen halen. Een groot deel van de boeren en tuinders heeft dit gedaan door schaalvergroting en intensivering, maar tegelijkertijd proberen steeds meer boeren en tuinders ook op andere wijze meer toegevoegde waarde op hun bedrijf te creëren. Hierbij valt te denken aan het ontwikkelen van ketenconcepten en eigen afzetmarkten, het be- en verwerken van eigen producten of het toevoegen van een extra, niet-agrarische tak aan het bedrijf (Multifunctionele Landbouw). Inmiddels heeft ruim 30% van de Nederlandse boeren en tuinders zo'n neventak op het bedrijf, waarmee invulling wordt gegeven aan maatschappelijke behoefte aan o.a. recreatie, zorg, educatie en beleving. De vraag naar deze producten en diensten stijgt nog steeds.

De grote diversiteit in de land- en tuinbouw vertaalt zich ook naar ruimtelijk beleid: boeren en tuinders komen in toenemende mate met plannen voor bedrijfsontwikkeling komen die niet direct passen in bestaande bestemmingsplannen. Dit kan leiden tot langdurige onzekerheid, extra kosten en meer administratieve lasten voor ondernemers om hun plannen te realiseren. Dit werkt gewenste innovaties en vernieuwingen tegen. Om ook in de toekomst goede keuzes te kunnen maken over ruimtelijke inpassing van agrarische bedrijven, is het belangrijk de diversiteit in de land- en tuinbouw te erkennen. De Omgevingsvisie kan en moet daar een belangrijke rol bij spelen.

Dit zien wij in de huidige Omgevingsvisie te weinig terug: hierin wordt vooral gesproken over intensivering en schaalvergroting, hetgeen bovendien in een negatief daglicht wordt gesteld. Dit is naar onze mening onterecht: het heeft er ook toe geleid dat de milieu-impact van de voedselproductie veel lager is geworden, bijvoorbeeld door het toepassen van emissie-reducerende technieken in stal- en teeltsystemen. Daarnaast missen we een schets van de belangrijkste dilemma's die spelen bij het produceren van voedsel. Zo kunnen innovaties

t.b.v. emissiereductie op gespannen voet staan met bijvoorbeeld dierenwelzijn. Dergelijke discussies hebben gevolgen voor ruimtelijke keuzes en moeten daarom meegewogen worden.

Maak samenhangende visie op het landelijk gebied

Het landelijke gebied heeft talloze functies (wonen, werken, recreatie, natuur, voedselproductie), die naast elkaar moeten bestaan. Deze functies zullen in de komende jaren ingrijpend veranderen als gevolg van verschillende factoren. Denk aan bevolkingskrimp, de trek van mensen naar het stedelijk gebied en het verlies aan economische bedrijvigheid en voorzieningen in het landelijk gebied. Daarnaast constateren wij een toenemende mate van onveiligheid in het landelijke gebied.

De Omgevingsvisie zou een duidelijke richting moeten kiezen over hoe het landelijk gebied vitaal gehouden kan worden. LTO Nederland heeft hier, samen met VNO NCW en MKB-Nederland, suggesties voor aangereikt in [NL Next Level – Schaarse Ruimte, Slimme Oplossingen](#). Om het landelijk gebied als 'achtertuin' van het stedelijk gebied aantrekkelijk te houden om te wonen, werken en recreëren, pleiten wij voor een forse investeringsagenda, gericht op het versterken van de concurrentiepositie en innovatiekracht van boeren en tuinders, behoud van de kwaliteit van het (cultuur)landschap en de omgeving en behoud van de leefbaarheid. Een integrale benadering, waarin verschillende uitdagingen in samenhang worden gezien, is daarbij nodig.

De land- en tuinbouw moet hierin meegenomen worden als kans voor het oplossen van maatschappelijke vraagstukken. Het gaat dan bijvoorbeeld om de beweging naar een klimaatbestendige samenleving. De Nederlandse land- en tuinbouw is reeds betrokken bij 42% van alle duurzame energieopwekking en kan via gewassen CO₂ vastleggen in de bodem. Door middel van slimme dubbelfuncties, kan aan klimaatadaptatie (zoals waterberging) invulling worden gegeven. Een andere uitdaging is gelegen in het behoud en versterken van een gezond landelijk gebied. Boeren en tuinders hebben verantwoordelijkheid om hierin te investeren, bijvoorbeeld door met innovatieve huisvesting en management emissies verder te beperken. Ook in het leefbaar houden van het landelijk gebied, kunnen boeren en tuinders een belangrijke rol spelen.

Slimme oplossingen voor Vrijkomende Agrarische Bebouwing

Eén van de belangrijkste uitdagingen in het landelijk gebied voor de nabije toekomst, betreft de Vrijkomende Agrarische Bebouwing (VAB). Volgens een onderzoek van de WUR (Gies e.a., 2014) komt er tot 2030 zo'n 40 miljoen m² aan agrarische gebouwen vrij. Een deel van deze gebouwen kan opnieuw gebruikt worden voor agrarische doeleinden, maar dit is slechts in beperkte mate het geval. Om leegstand en daarmee gepaard gaande verloedering van het platteland te voorkomen, is een oplossing voor deze VAB's nodig. Een deel kan door middel van herbestemming opnieuw benut worden voor andere functies. LTO Nederland is hier voorstander van, mits het geen inperking voor de ontwikkelingsruimte van omliggende agrarische bedrijven tot gevolg heeft.

Er zal echter ook een deel VAB's overblijven die niet herbenut kunnen worden. In dat geval is sanering noodzakelijk. Sloop van deze gebouwen moet gefaciliteerd en gestimuleerd worden, bijvoorbeeld middels een sloopfonds. Hiermee kunnen verloedering en toenemende criminaliteit in het landelijk gebied voorkomen worden en kan tevens een bijdrage geleverd worden aan de asbestverwijdering. Daarnaast zien wij mogelijkheden in slimme combinaties tussen het saneren van VAB's en duurzame energieopwekking. Zo zouden de VAB's gebruikt kunnen worden voor zonne-energie, waardoor we minder aangewezen zijn op dure en vruchtbare landbouwgronden waar zonnepanelen op geplaatst worden. Voor dergelijke slimme combinaties moet zowel in de Omgevingsvisie als in subsidieregelingen (zoals de SDE+) meer ruimte komen.

Gebiedsgerichte oplossingen voor bodemdaling in veenweidegebieden

Een andere grote uitdaging voor de toekomst, die ook in de Omgevingsvisie uitvoerig aan de orde komt, betreft bodemdaling, daar waar tegelijkertijd de zeespiegel stijgt. Hierdoor ontstaan problemen om de drooglegging van het land op peil te houden en kwel en verzilting tegen te gaan. Het PBL becijferde in 2016 dat als we niets doen, er in de komende 30 tot 40 jaar zo'n € 22 miljard aan schade zal ontstaan. Wat LTO Nederland betreft moet per gebied beoordeeld worden welke oplossing het meest passend is, waarbij dus ook onderscheid gemaakt moet worden in de verschillende veenweidegebieden. Landbouwgrond is van grote waarde, zowel economisch als cultuurhistorisch, en moet daarom op peil gehouden worden. De kosten die hier tegenover staan, mogen niet alleen voor rekening van boeren in het betreffende gebied komen. Deze gebieden hebben immers ook een functie voor het meer stedelijke gebied, bijvoorbeeld door waterberging, en hebben bovendien een belangrijke functie in het behoud van agrarisch cultuurlandschap. Tegelijkertijd is het in sommige gevallen niet verstandig om vast te blijven houden aan bestaande functies, vooral als er sprake is van een stapeling van problemen (zoals bodemdaling, kleine percelen, slechte infrastructuur). In dat geval kunnen herverkaveling en bedrijfsverplaatsing oplossingen bieden.